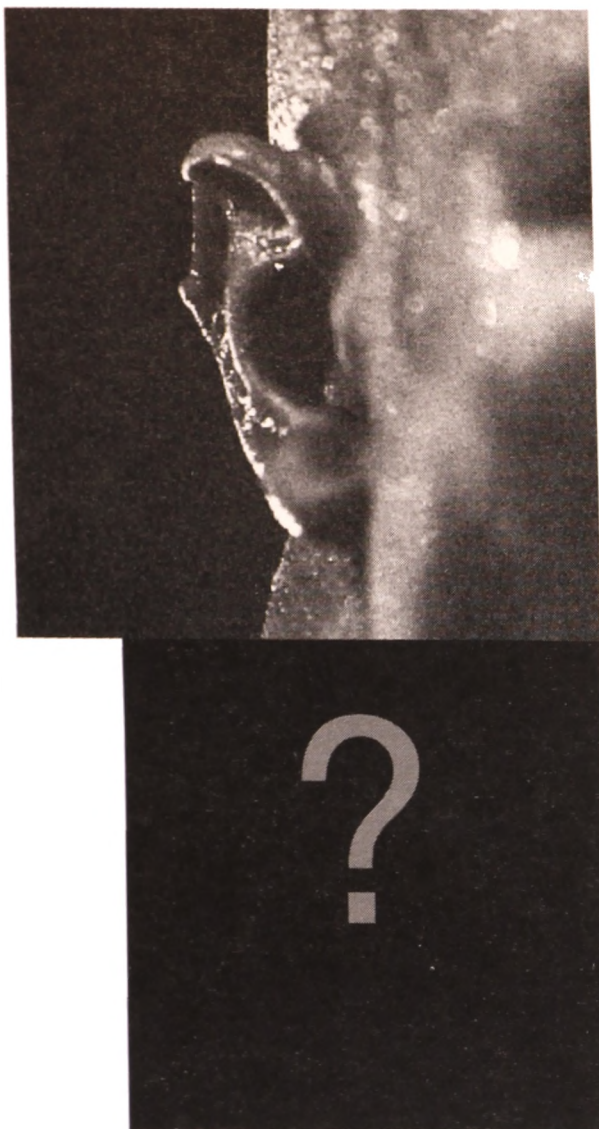

ΤΑΡΑΧΩΔΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ:

ΧΟΥΛΙΓΚΑΝΣ, ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΔΙΟΜΑΔΙΚΕΣ ΔΥΝΑΜΙΚΕΣ

CLIFFORD STOTT

Ο **Clifford Stott**, διδάσκει Κοινωνική Ψυχολογία στη Σχολή Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο του Λίβερπουλ, Εργαστήριο "H. Tajfel".

Ίσως οι ισχυρότερες και οπωσδήποτε οι σημαντικότερες επεξηγήσεις της «βίας» που σχετίζεται με τον αθλητισμό αναπτύχθηκαν στο πεδίο του ποδοσφαιρικού χουλιγκανισμού. Η σημαντικότερη από αυτές είναι μία κοινωνιολογική θεωρία, η οποία εντοπίζει τα αίτια της σχετικής με το ποδόσφαιρο βίας στις ταξικές μεταβιομηχανικές κοινωνικές δομικές σχέσεις (Dunning, Murphy και Williams 1988). Σύμφωνα με το μοντέλο αυτό, σε μερίδες της εργατικής τάξης στη μεταβιομηχανική Βρετανία, αποκλειόταν συστηματικά η πρόσβαση σε μορφές απασχόλησης υψηλού κύρους. Κατά συνέπεια, οι νεαροί άνδρες που προέρχονταν από τις κοινότητες αυτές είχαν την τάση να κοινωνικοποιούνται μέσα σε εφηβικές συμμορίες του δρόμου, όπου ο βίαιος ανδρισμός, ή η «τραχύτητα» (δηλαδή, η ροπή προς τη σωματική βία) χρησιμοποιείται ως «εργαλείο» για την κατάκτηση του κύρους και του σεβασμού που τους αρνείται η δεσπόζουσα απασχόληση (Suttles 1968). Ωστόσο, ως αποτέλεσμα της λειτουργίας των «εκπόλιτισμικών διαδικασιών», οι αξίες της «τραχύτητας», με το πέρασμα του χρόνου, περιθωριοποιήθηκαν, καθώς όλο και μεγαλύτερα τμήματα της εργατικής τάξης ενσω-

ματώνονταν στη «δεσπόζουσα» κοινωνία (Elias 1978). Παρά την «ενσωμάτωση» αυτή, κάποια στοιχεία της «τραχιάς εργατικής τάξης» διατηρήθηκαν και συγκλίνουν στο πλαίσιο του ποδοσφαίρου. Η παρουσία των βίαιων αυτών ατόμων ή χούλιγκανς μεταξύ των οπαδών του ποδοσφαίρου θεωρείται ότι είναι εκείνη που οδηγεί στη βία στους κόλπους των ποδοσφαιροφίλων πληθών (π.χ. Dunning 1994, Harrington 1968, Trivizas 1980).

Ο Kerr (1994) παρουσιάζει μία ψυχολογική αιτιολόγηση του ποδοσφαιρικού χουλιγκανισμού, η οποία βασίζεται σε μία εφαρμογή της θεωρίας της αντιμεταθετικότητας (Apter 1982). Το μοντέλο αυτό στρέφεται γύρω από την έννοια των ατομικών κινήτρων για την επίτευξη συγκεκριμένων επιπέδων διέγερσης. Στο πλαίσιο αυτό, ο ποδοσφαιρικός χουλιγκανισμός εκλαμβάνεται ως μία δραστηριότητα στην οποία κυριαρχούν συγκεκριμένοι τύποι καταστάσεων κινήτρων, και οι χούλιγκανς του ποδοσφαίρου ως άτομα με μη φυσιολογικές ανάγκες διέγερσης, οι οποίες απορρέουν από ελλείψεις της καθημερινής τους ζωής. Υποστηρίζεται ότι με τη συμμετοχή τους σε βίαιες δραστηριότητες στα πλαίσια του ποδοσφαίρου ικανοποιούν αυτές τις ελλείψεις κινήτρων. Έτσι, παρόλο που τα μοντέλα που προτείνονται από τον Dunning και τους συνεργάτες του (1988) και από τον Kerr (1994) προέρχονται από διαφορετικούς επιστημονικούς τομείς και διαφορετικές μεταθεωρητικές θέσεις, και τα δύο εστιάζουν στη βίαιη ατομικότητα. Με άλλα λόγια, ο εστιασμός και των δύο στον χούλιγκαν αποτελεί ουσιαστικά αναγωγή του προβλήματος των ταραχών που σχετίζονται με τον αθλητισμό στο επίπεδο της ατομικής παθολογίας, μιας παθολογίας η οποία έχει τις ρίζες της στις ταξικές μακροκοινωνικές δομές της μεταβιομηχανικής Βρετανίας (Dunning κ.ά. 1988), ή τις μη φυσιολογικές ανάγκες κινήτρων του χούλιγκαν (Kerr 1994, Kerr και de Kock 2002). Από αυτήν την οπτική γωνία, οι μεγάλης έκτασης ταραχές στις οποίες εμπλέκονται φίλαθλοι μπορούν να γίνουν κατανοητές μόνο ως το άμεσο και ανεμπόδιστο αποτέλεσμα της σύγκλισης οπαδών που έχουν προδιάθεση στην πρόκληση ταραχών.

Αν και η συγκεκριμένη αιτιολόγηση του χουλιγκανισμού έγινε ευρέως αποδεκτή ως μία ικανοποιητική εξήγηση των ταραχών στο ποδόσφαιρο, εντός και εκτός του ακαδημαϊκού κόσμου, ωστόσο δεν ευσταθεί ως επιστημονική θεωρία. Αυτό επαληθεύεται ιδιαίτερα όταν κάποιος προσπαθεί να χρησιμοποιήσει τα μοντέλα αυτά για να εξηγήσει τις μεγάλης έκτασης ταραχές που σημειώνονται σε διεθνείς ποδοσφαιρικούς αγώνες με την εμπλοκή Άγγλων οπαδών. Και τέτοια γεγονότα διαμόρφωσαν την κοινή γνώμη και τις πολιτικές αντιπαραθέσεις στην Βρετανία. Από επιστημονικής άποψης, πολλά ακόμη είναι απαραίτητα για να κατανοήσουμε και να προβλέψουμε το πρόβλημα της σχετικής με τον αθλητισμό βίας, εάν η θεωρητική γνώση σκοπεύει να συμβάλλει στην αποτελεσματική αντιμετώπιση του προβλήματος αυτού. Συγκεκριμένα, αυτές οι θεωρητικές αιτιολογήσεις του

χουλιγκανισμού δύσκολα μπορούν να εξηγήσουν πότε και πώς η βία όντως θα εκδηλωθεί. Στην πραγματικότητα, τα μεγάλης έκτασης επεισόδια κατά τους ποδοσφαιρικούς αγώνες είναι μάλλον σπάνια. Συνεπώς, πολλά είναι τα παραδείγματα όπου γνωστοί χούλιγκανς ήταν παρόντες σε αγώνες, οι οποίοι διεξήχθησαν χωρίς επεισόδια. Έτσι, ακόμη και αν αποδεχτούμε την άποψη ότι υπάρχουν άτομα με προδιάθεση στη βία, το κρίσιμο ερώτημα «πότε η προδιάθεση αυτή όντως θα εκδηλωθεί με τη μορφή της χουλιγκανικής βίας» παραμένει. Για να το θέσουμε διαφορετικά, η πρόκληση δεν έγκειται απλώς στο να εξηγήσουμε τη βία, όσο στο να εξηγήσουμε για ποιο λόγο η βία δεν εκδηλώνεται σε περιστάσεις κατά τις οποίες η συγκεκριμένη εξήγηση του χουλιγκανισμού υποδηλώνει ότι θα έπρεπε να εκδηλωθεί.

Ένα ακόμη πρόβλημα αυτών των αναγωγικών θεωρητικών μοντέλων αφορά τα άτομα που όντως εμπλέκονται σε αυτές τις μεγάλης έκτασης ταραχές που σχετίζονται με το ποδόσφαιρο. Σύμφωνα με την Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών για την Εγκληματικότητα (National Criminal Intelligence Service)¹, η πλειοψηφία των Άγγλων οπαδών που συνελήφθησαν στη διάρκεια των μεγάλης έκτασης επεισοδίων κατά το «France-98» και το «Euro-2000», δεν ήταν γνωστοί χούλιγκανς. Αυτό σημαίνει ότι γενικά οι οπαδοί αυτοί δεν είχαν ιστορικό ανάμιξης σε σχετικές με το ποδόσφαιρο ταραχές. Τέτοιου είδους εμπειρικά στοιχεία δυσκολεύουν την υποστήριξη του θεωρητικού επιχειρήματος ότι οι οπαδοί αυτοί ρέπουν προς μία βίαιη συμπεριφορά. Ταυτόχρονα, εκθέτουν την αδυναμία οποιασδήποτε θεωρητικής θέσης, η οποία περιορίζει την εξήγησή της σε πράξεις βίας που διαπράττονται από τους οπαδούς εκείνους οι οποίοι έχουν προδιάθεση στη βία. Τα μεγάλης έκτασης επεισόδια χουλιγκανισμού στους διεθνείς ποδοσφαιρικούς αγώνες επιδεικνύουν επίσης κανόνες συμπεριφοράς, τους οποίους τα θεωρητικά μοντέλα που επικεντρώνονται αποκλειστικά στους χούλιγκανς δεν μπορούν να εξηγήσουν με ευκολία. Για παράδειγμα, πολλές συγκρούσεις που σημειώθηκαν τα τελευταία χρόνια στην κεντρική Ευρώπη έγιναν μεταξύ Άγγλων οπαδών και νεαρών μεταναστών βορειοαφρικανικής ή τουρκικής προέλευσης. Σε άλλες όμως περιπτώσεις, ή κατά τη διάρκεια των ίδιων των γεγονότων, ο κανονιστικός στόχος επίθεσης ήταν ή έγινε η αστυνομία. Η συγκεκριμένη εξήγηση του χουλιγκανισμού ελάχιστα μας βοηθά στην κατανόηση αυτών των κανονιστικών δομών και του λόγου για τον οποίο ανακύπτουν, αλλάζουν και αναπτύσσονται μέσα σε σχετικά περιορισμένα χρονικά πλαίσια.

Επιπλέον, η συγκεκριμένη εξήγηση έχει ιδιαίτερες σημαντικές συνέπειες στον τρόπο με τον οποίο οι αρμόδιες αρχές ανταποκρίνονται στο πρόβλημα. Είναι σχετικά δύσκολο να εντοπίσουμε τους χούλιγκανς και υπό το παρόν εννοιολογικό πλαίσιο είναι σχεδόν αδύνατο να προβλέψουμε με ακρίβεια το πότε θα γίνουν βίαιοι. Εάν αποδεχθούμε ότι στο πλαίσιο του ποδοσφαίρου τα

άτομα ρέπουν προς τη βία, τότε συνεπάγεται ότι τα ποδοσφαιρόφιλα πλήθη είναι επικίνδυνα από τη φύση τους και ότι ελάχιστα μπορούμε να κάνουμε για την αντιμετώπιση του προβλήματος στο άμεσο μέλλον. Γι' αυτό δεν θα πρέπει να προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι πολύ συχνά στις μεθόδους αστυνόμευσης για την αντιμετώπιση των οπαδών του ποδοσφαίρου γίνεται υπερβολική και χωρίς διάκριση χρήση της αστυνομικής δύναμης (Stott, Adang, Pearson και Reicher 2002). Επιπλέον, η νομοθεσία του Ηνωμένου Βασιλείου που καταρτίστηκε για την αντιμετώπιση του προβλήματος έχει ιδιαίτερα προβληματικές συνέπειες για τις πολιτικές ελευθερίες. Για παράδειγμα, στο Ηνωμένο Βασίλειο, στα πλαίσια του τμήματος 60 του Νόμου για το Ποινικό Δίκαιο και τη Δημόσια Τάξη του 1994, εκχωρήθηκαν στην αστυνομία διευρυμένες εξουσίες ελέγχου σωματικής έρευνας. Το «τμήμα 60» σχεδιάστηκε ειδικά για να δώσει στους αστυνομικούς την εξουσία να σταματούν και να ερευνούν τους χούλιγκανς του ποδοσφαίρου, τους οποίους υποπτεύονται ότι μπορεί να παρευρεθούν σε αγώνες όπου υπάρχει αυξημένος κίνδυνος να εμπλακούν σε πράξεις χουλιγκανισμού. Η νομοθεσία καταρτίστηκε έχοντας ως συγκεκριμένο σκοπό την πρόληψη των βίαιων αδικημάτων κατά τους ποδοσφαιρικούς αγώνες και τα άλλα αθλητικά γεγονότα (Quinton, Bland και Millar 2000). Επιπλέον, μία πρόσφατη ανάλυση της χρήσης του «τμήματος 60» από την αστυνομία, έδειξε ότι στην Αγγλία και την Ουαλία είναι 28 τοις εκατό πιθανότερο να σταματήσουν και να κάνουν έρευνα σε μαύρους απ' ό,τι σε λευκούς, κάνοντας χρήση της νομοθεσίας, παρά το γεγονός ότι οι χούλιγκανς του ποδοσφαίρου είναι στη μεγάλη πλειοψηφία τους λευκοί (Bowling 2003).

Αυτές οι δυσκολίες στην εξήγηση και οι προβληματικές μέθοδοι στην αστυνόμευση αποτελούν πολύ σημαντικά ζητήματα. Ως εκ τούτου, οι συνάδελφοί μου και εγώ προσπαθήσαμε να τα αντιμετωπίσουμε και να τα επιλύσουμε μέσα από την ερευνητική μας δουλειά. Συγκεκριμένα, ξεκινήσαμε θέλοντας να επαναπροσδιορίσουμε το θεωρητικό πλαίσιο που χρησιμοποιείται για την κατανόηση του προβλήματος. Ειδικά, θελήσαμε να επαναπροσδιορίσουμε τα σημαντικότερα επεισόδια δημοσίων ταραχών στα πλαίσια των διεθνών ποδοσφαιρικών αγώνων ως χαρακτηριστικές περιπτώσεις συμπεριφοράς του πλήθους. Ως τέτοιες περιπτώσεις, θεωρούμε ότι τα γεγονότα αυτά διαφέρουν ποιοτικά και διακρίνονται από τα μικρότερης κλίμακας, συχνά προμελετημένα επεισόδια, όπου εμπλέκονται ομάδες γνωστών χούλιγκανς και συμβαίνουν σε τοπικό επίπεδο. Αντί να περιορίσουμε την εξήγηση στην ατομική παθολογία, προσπαθήσαμε να κατανοήσουμε τον πρόσθετο ρόλο που παίζουν οι διαδικασίες κοινωνικής ταυτότητας και οι δυναμικές σε επίπεδο ομάδας. Πιο συγκεκριμένα, προσπαθήσαμε να κατανοήσουμε τα σημαντικότερα επεισόδια των ταραχών που σχετίζονται με το ποδόσφαιρο βάσει των αρχών της προσέγγισης της κοινωνικής ταυτότητας

(Tajfel και Turner 1979, Turner, Hogg, Oakes, Reicher και Wetherell 1987) και του Επεξεργασμένου Μοντέλου Κοινωνικής Ταυτότητας της συμπεριφοράς του πλήθους (Drury και Reicher 2001, Reicher 1996, Stott και Reicher 1998). Κάνοντας κάτι τέτοιο, στοχεύουμε στην εξεύρεση πρακτικών λύσεων, οι οποίες δεν θα επικεντρώνονται στην άρνηση των πολιτικών ελευθεριών στους οπαδούς του ποδοσφαίρου, ούτε στη χωρίς διάκριση αντιμετώπιση των οπαδών από τις αστυνομικές μονάδες αντιμετώπισης ταραχών σαν κάτι το φυσικό.

Αυτό που ήδη μάθαμε από την ερευνητική μας δουλειά είναι ότι τα κανονιστικά πρότυπα συλλογικής δράσης που προκύπτουν στη διάρκεια εκδηλώσεων του πλήθους (π.χ. κανονιστική δομή) καθορίζονται από την προεκβολή μιας κοινής κοινωνικής ταυτότητας μεταξύ των συμμετεχόντων (Reicher 1987). Επιπλέον, η μεταβολή ενός κανονιστικά φιλήσυχου πλήθους σε κανονιστικά βίαιο, άρα και οι μεταβολές στη φύση της ταυτότητας, μπορούν να καθοριστούν από συγκεκριμένες μορφές διομαδικής αλληλόδρασης που προκύπτουν κατά τη διάρκεια της εκδήλωσης του πλήθους αυτής καθαυτής. Για παράδειγμα, όταν στη διάρκεια των διαδηλώσεων κατά του «κεφαλικού φόρου» το 1990, στο Λονδίνο, η αστυνομία χρησιμοποίησε χωρίς διάκριση διάφορες μορφές καταναγκαστικής παρέμβασης, οι ενέργειές της συνέβαλαν άμεσα στην ανάπτυξη εκτεταμένων ταραχών (Stott και Drury 1999, 2000). Με τον τρόπο αυτό, το ερευνητικό μας πρόγραμμα τόνισε το ρόλο που παίζουν οι αστυνομικές τεχνικές καταστολής ταραχών στη δημιουργία του είδους εκείνου των αλληλοδράσεων των ομάδων που κάνουν πιθανότερη την εμφάνιση ταραχών (Drury, Stott και Farsides 2003, Stott 2003, Stott και Reicher 1998a). Εφαρμόζοντας και αναπτύσσοντας αυτή τη γνώση στο πλαίσιο του ποδοσφαίρου, αρχίσαμε να κατανοούμε ότι οι προσπάθειες της αστυνομίας να καταστείλει τον χουλιγκανισμό μεταξύ των οπαδών του ποδοσφαίρου προκαλεί δυναμικές ομάδων που προκάλεσαν και κλιμάκωσαν τη σύγκρουση αυτή καθαυτή, την οποία έπρεπε να προλάβουν (Adang 1991, Stott 2003, Stott και Reicher 1998β, Stott, Hutchison και Drury 2001).

Υπάρχει μια σειρά παραδειγμάτων που βοηθούν την υποστήριξη της θεωρητικής μας θέσης. Το πρώτο από αυτά είναι μία μελέτη, η οποία εστιάζει σε μία ταραχή κατά τον Τελικό του Παγκοσμίου Κυπέλλου, το 1990, όπου ενεπλάκησαν Άγγλοι οπαδοί (Stott και Reicher 1998a). Η μελέτη χρησιμοποιήθηκε για να διερευνηθεί η εξηγητική δυνατότητα του Επεξεργασμένου Μοντέλου Κοινωνικής Ταυτότητας για την εξήγηση της κανονιστικής δομής και της προέλευσης της σύγκρουσης. Η μελέτη δείχνει πώς η φύση των κανόνων της υπό παρατήρηση ομάδας στη διάρκεια των ταραχών και της σύγκρουσης μεταξύ οπαδών και αστυνομίας ήταν συνέπεια των αυξανόμενων αλληλοδράσεων μεταξύ των Άγγλων οπαδών και των Ιταλών Καραμπινιέρων την εβδομάδα που είχε προηγηθεί. Η μελέτη δείχνει ότι εξαιτίας της στάσης

της αστυνομίας να θεωρήσει ως δεδομένο ότι όλοι οι Άγγλοι οπαδοί ήταν δυνητικά επικίνδυνοι χούλιγκανς και να τους αντιμετωπίσει αδιακρίτως ως τέτοιους, προέκυψε μία κατάσταση κατά την οποία οι οπαδοί, που αρχικά απείχαν από τη βία, τελικά συγκρούστηκαν με την αστυνομία. Επιπλέον, επειδή οι οπαδοί αυτοί εξέλαβαν τη βίαιη παρέμβαση της αστυνομίας ως μη νόμιμη, ένιωσαν δικαιολογημένοι κατά τις κανονιστικές επιθέσεις τους εναντίον της. Η μελέτη αυτή όχι μόνο παρουσιάζει την αξία της ανάλυσης των μεγάλης έκτασης επεισοδίων συλλογικής βίας στο ποδόσφαιρο από την άποψη των ομαδικών διαδικασιών που βασίζονται στην ταυτότητα, αλλά και το πώς η υπόθεση ότι τα ποδοσφαιρόφιλα πλήθη είναι από τη φύση τους επικίνδυνα μπορεί στην πραγματικότητα να μετατραπεί σε μία αυτοεκπληρούμενη προφητεία.

Σε μία δεύτερη μελέτη, έγινε περαιτέρω προσπάθεια για την εξήγηση της παρουσίας ή της απουσίας ταραχών στο πλαίσιο του ποδοσφαίρου αποκλειστικά σε σχέση με την παρουσία ή την απουσία χούλιγκαν οπαδών (Stott, Hutchison και Drury 2001). Κατά τη διάρκεια του Τελικού του Παγκοσμίου Κυπέλλου Ποδοσφαίρου, το 1998, στη Γαλλία, οι Άγγλοι οπαδοί, για μία ακόμη φορά, ενεπλάκησαν σε σημαντικά επεισόδια συλλογικών ταραχών. Αντιθέτως, οι Σκώτοι οπαδοί που παρευρέθηκαν στη διοργάνωση επέδειξαν κανονιστική συμπεριφορά μη βίας. Σε συμφωνία με την προαναφερθείσα θεωρητική αιτιολόγηση του χουλιγκανισμού, οι εξηγήσεις που κυριάρχησαν στα μέσα μαζικής ενημέρωσης για τα επεισόδια αυτά επικεντρώθηκαν, αντιστοίχως, είτε στην παρουσία είτε στην απουσία των χούλιγκανς. Χρησιμοποιώντας εθνογραφικά στοιχεία, η δεύτερη αυτή μελέτη εξέτασε τις διαδικασίες μέσα από τις οποίες οι συνήθως «φιλήσυχοι» οπαδοί θα μπορούσαν ή όχι να εμπλακούν σε συλλογικές συγκρούσεις. Σε συμφωνία με το Επεξεργασμένο Μοντέλο Κοινωνικής Ταυτότητας της συμπεριφοράς του πλήθους, η μελέτη προβάλλει για μία ακόμη φορά το ρόλο της ταυτότητας που βασίζεται στην ομαδική αλληλόδραση. Όπου η εξομαδική δραστηριότητα γινόταν αντιληπτή ως μη νόμιμη με ενδομαδικούς όρους, τα ενδομαδικά μέλη επαναπροσδιόρισαν την ταυτότητά τους έτσι ώστε η βίαιη δράση προς τα εξομαδικά μέλη να γίνει κατανοητή ως νόμιμη. Αντιθέτως, όπου δεν υπήρξε εξομαδική εχθρότητα, τα ενδομαδικά μέλη προσδιόρισαν τους εαυτούς τους μέσω μιας έκδηλης διαφοράς τους από τους χούλιγκαν οπαδούς των αντιπάλων ομάδων. Οι αναλύσεις αυτές δείχνουν πώς το Επεξεργασμένο Μοντέλο Κοινωνικής Ταυτότητας μπορεί να υπερβεί τους περιορισμούς των θεωρητικών μοντέλων που επικεντρώνονται στον ρόλο των χούλιγκανς, αιτιολογώντας τις κανονιστικές δομές, τα επίπεδα εμπλοκής και τις διαδικασίες πρόκλησης συγκρούσεων σε δύο σημαντικά επεισόδια εξεγέρσεων που σχετίζονται με τον αθλητισμό. Επιπλέον, αυτή η κοινωνιοψυχολογική προσέγγιση μπορεί να αιτιολογήσει όχι μόνο την

παρουσία αλλά και την απουσία των ομαδικών ταραχών σε αθλητικά πλαίσια.

Η συγκεκριμένη έμφαση στο επίπεδο της ομαδικής αλληλόδρασης ανταποκρίνεται στα ευρήματα μίας σημαντικής μελέτης παρατηρήσεων που έγινε κατά το τελευταίο Ευρωπαϊκό Πρωτάθλημα, το οποίο διοργανώθηκε από τις Κάτω Χώρες και το Βέλγιο, το «Euro-2000» (Adang και Cuneliet 2001). Χρησιμοποιώντας τεχνικές παρατήρησης, η μελέτη αυτή μπόρεσε να εντοπίσει δύο ιδιαιτέρως αντιπαραβαλλόμενα είδη αστυνόμευσης, που εφαρμόστηκαν στη διάρκεια της διοργάνωσης. Τα είδη αυτά χαρακτηρίστηκαν ως «υψηλού» και «χαμηλού» προφίλ, και ήταν διαφοροποιημένα ως προς τη μεγαλύτερη χρήση των αστυνομικών μονάδων αντιμετώπισης ταραχών και τη χαμηλότερη συνολική ποιότητα αλληλόδρασης μεταξύ της αστυνομίας και των οπαδών στις φιλοξενούμενες πόλεις «υψηλού» προφίλ. Το πλέον ενδιαφέρον στην έρευνα αυτή είναι ότι εντόπισε τα υψηλότερα συνολικά επίπεδα ταραχών σε καταστάσεις τις οποίες οι αρχές είχαν θεωρήσει ως χαμηλού κινδύνου για τη «δημόσια τάξη», είχαν όμως χρησιμοποιηθεί τακτικές «υψηλού» προφίλ. Ομοίως, σε καταστάσεις που είχαν κριθεί ως υψηλότερου επιπέδου κινδύνου για τη «δημόσια τάξη», δεν υπήρξε σημαντική διαφορά μεταξύ των επιπέδων ταραχών στις πόλεις «υψηλού» και «χαμηλού» προφίλ. Με άλλα λόγια, η εμπλοκή των αστυνομικών μονάδων αντιμετώπισης ταραχών στο πρόβλημα του χουλιγκανισμού ήταν, στην καλύτερη περίπτωση, αποτυχημένη και, στη χειρότερη, θα μπορούσε στην πραγματικότητα να έχει το αντίθετο αποτέλεσμα².

Για να εμπλουτίσουμε την υπάρχουσα εργασία, οι συνάδελφοί μου και εγώ διεξήγαμε περαιτέρω επιτόπια έρευνα, η οποία χρηματοδοτήθηκε από τα Υπουργεία Εσωτερικών του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ολλανδίας, και εξετάσαμε τους διαφορετικούς τρόπους αστυνόμευσης των οπαδών του ποδοσφαίρου σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση. Με την έρευνα αυτή αρχίσαμε να αποκτούμε καλύτερη κατανόηση των αστυνομικών εκείνων πρακτικών που αντιστοιχούν στα χαμηλά επίπεδα ταραχών μεταξύ των Άγγλων οπαδών. Αυτό που αρχίσαμε να διαπιστώνουμε είναι ότι η «χαμηλού» προφίλ, βασισμένη στην ενημέρωση αστυνομική τακτική, όπου οι αστυνομικοί αλληλεπιδρούν με τους οπαδούς με φιλικό τρόπο και βάσει της πραγματικής συμπεριφοράς των οπαδών, παρά βάσει της φήμης τους, είναι ό,τι πιο αποτελεσματικό για την ελαχιστοποίηση του χουλιγκανισμού. Δηλαδή, αυτό που αρχίσαμε να εντοπίζουμε είναι μορφές αστυνόμευσης οι οποίες διαχειρίζονται προληπτικά τις ομαδικές αλληλοδράσεις μεταξύ των οπαδών και της αστυνομίας με τρόπους που λειτουργούν για να μειώσουν τη συνολική πιθανότητα εκτεταμένων ταραχών. Όταν συμβαίνει αυτό, η αστυνομία συνήθως όχι μόνο αντιμετωπίζει εξ αρχής τους οπαδούς με φιλικό τρόπο αλλά εντοπίζει με ακρίβεια τους οπαδούς εκείνους που όντως προσπαθούν να δημιουργήσουν αντιπα-

ραθέσεις, χωρίς να εμπλέκει στις πρακτικές αστυνόμευσης τους υπό κανονικές συνθήκες μη συγκρουσιακούς οπαδούς. Επιπλέον, συγκεντρώνοντας πλήθος στοιχείων και από τους οπαδούς και από την αστυνομία, αρχίσαμε να κατανοούμε τις κοινωνιοψυχολογικές διαδικασίες που βρίσκονται κάτω από τον αντίκτυπο των αστυνομικών πρακτικών. Συγκεκριμένα, τα στοιχεία μας επιβεβαιώνουν τον ισχυρισμό ότι η εμφάνιση και η κλιμάκωση των ταραχών μεταξύ των Άγγλων οπαδών συχνά εξωθείται από τις αντιλήψεις τους για τη νομιμότητα των συλλογικών κοινωνικών σχέσεων τους με άλλες ομάδες, συμπεριλαμβανομένης και της αστυνομίας (Stott και Adang 2003α). Αυτό καταδεικνύει ότι η «χαμηλού» προφίλ αστυνόμευση είναι αποτελεσματική επειδή διαχειρίζεται τις δυναμικές της ομάδας με τρόπους που δημιουργούν μία κοινή αντίληψη της νομιμότητας των κοινωνικών σχέσεων που περιβάλλουν τα μέλη του πλήθους. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, οι οπαδοί εκείνοι που επιζητούν την πρόκληση ταραχών αναγνωρίζονται ευκολότερα, περιθωριοποιούνται μέσα στην ευρύτερη κοινότητα των οπαδών και είναι λιγότερο ικανοί να ασκήσουν κανονιστική επιρροή μέσα σε καταστάσεις πλήθους.

Οι επαγγελματίες θεώρησαν ότι οι διαπιστώσεις του ερευνητικού αυτού προγράμματος είναι εξαιρετικά χρήσιμες για εφαρμογές. Συγκεκριμένα, τα τελευταία δύο χρόνια συνεργαστήκαμε άμεσα με την Αστυνομία Δημόσιας Τάξεως (P.S.P.) στην Πορτογαλία. Για τη συνεργασία αυτή χρειάστηκε να μοιραστούμε τις γνώσεις μας με τρόπους που πρόσφεραν τη θεωρητική και εμπειρική υποστήριξη της αναπτυσσόμενης πολιτικής της P.S.P. για την ασφάλεια του «Euro-2004» (Adang 2003, Adang και Stott 2003, 2004, Stott και Adang 2003α,β). Συγκεκριμένα, το έργο μας χρησιμοποιήθηκε για να υποστηριχθεί η ανάπτυξη της πολιτικής μιας σταδιακής παρέμβασης, κατά την οποία η αστυνόμευση είναι πολύ λιγότερο πιθανό να δημιουργήσει τις κοινωνικές και ψυχολογικές συνθήκες που απαιτούνται για την πρόκληση εκτεταμένων συγκρούσεων. Επιπλέον, χάρη στους εκτεταμένους δεσμούς που αναπτύξαμε με την P.S.P., μπορέσαμε να εξασφαλίσουμε μία σημαντική χρηματοδότηση για να ερευνήσουμε τις σχέσεις μεταξύ των αστυνομικών τακτικών δράσης και της συμπεριφοράς των οπαδών στη διάρκεια της διοργάνωσης. Πρόκειται για μία μοναδική ευκαιρία να διευρύνουμε την κατανόηση του θεωρητικού πλαισίου και των συνεπειών του σε πρακτικό επίπεδο.

Ελπίζουμε ότι μαθαίνοντας τα μαθήματα που απορρέουν από την κοινωνική ψυχολογική μας προσέγγιση, η P.S.P. θα αποφύγει τα λάθη προηγούμενων διοργανώσεων (Adang και Cuvelier 2001, Stott και Reicher 1998β, Stott, Hutchison και Drury 2000). Ότι κατανοώντας ακόμη περισσότερο το πρόβλημα, αντί απλώς να βασιστούν στην καταστολή των χούλιγκανς και στον χωρίς διάκριση περιορισμό των οπαδών «υψηλού κινδύνου», θα αστυνομεύσουν τη διοργάνωση με τρόπους που θα κάνουν λιγότερο πιθανή την εμφάνιση ταραχών μεγάλης

κλίμακας. Ό,τι όμως και να συμβεί, με το θεωρητικό επαναπροσδιορισμό του προβλήματος και τη δημιουργία δεσμών μεταξύ της κοινωνιοψυχολογικής έρευνας και των αστυνομικών πρακτικών, θα εξασφαλίσουμε πλήθος στοιχείων για την κατανόηση των υποκείμενων διαδικασιών. Με τον τρόπο αυτό, μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε την επιστήμη της κοινωνικής ψυχολογίας όχι μόνο για να δημιουργήσουμε νέους τρόπους κατανόησης αυτού του είδους του σημαντικού κοινωνικού προβλήματος, χωρίς να κάνουμε ατομικιστικές αναγωγές, αλλά και να προβούμε σε σημαντικούς περιορισμούς των συνολικών επιπέδων ταραχών για τις μελλοντικές διεθνείς αθλητικές διοργανώσεις.

Μετάφραση: Νάγια Οικονομοπούλου

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Adang, O.M.J. 1991. "Gedrag van mensen tijdens rellen". P.B. Defares & J.D. van der Ploeg. Editors. *Agressie. Determinanten, signalering en interventie*. Van Gorcum: Assen.
- Adang, O.M.J. 2003. "Football Hooliganism". Εργασία που παρουσιάστηκε στο CEPOL-seminar Sports Violence. Instituto superior de ciências policiais e segurança interna. Lisbon (Portugal), 17-19 Σεπτεμβρίου.
- Adang, O.M.J. & Cuvelier, C. 2001. *Policing Euro 2000. International police co-operation, information management and police deployment*. Felix-Tandem: Ubbergen.
- Adang, O.M.J. & Stott, C.J.. 2003. "Policing football matches with an international dimension". Εργασία που παρουσιάστηκε στο CEPOL-seminar Sports Violence, Instituto superior de ciências policiais e segurança interna. Lisbon (Portugal), 17-19 Σεπτεμβρίου.
- Adang, O.M.J. & Stott, C.J. 2004. "Preparing for Euro 2004: Policing international football matches in Portugal". Αδημοσίευτη έρευνα για την PSP. Απρίλιος, 2004.
- Apter, M.J. 1982. *The experience of motivation: The theory of psychological reversals*. London: Academic Press.
- Bowling, B. 2003. "Disproportionality and discrimination in the use of stop and search powers by the West Midlands Police Service". Έκθεση προς το Υπουργείο Εσωτερικού του Ηνωμένου Βασιλείου, Απρίλιος.
- Drury, J. & Reicher, S.D. 2000. "Collective action and psychological change: the emergence of new social identities". *British Journal of Social Psychology*, 39, 579-604.
- Drury, J., Stott, C.J. & Farsides, T. 2003. "The role of police perceptions and practices in the development of 'public disorder' ". *Journal of Applied Social Psychology*. 33, 1480-1500.
- Dunning, E. 1994. "The social roots of football hooliganism: A reply to the critics of 'The Leicester School' ". N. Bonney, R. Giulianotti & M. Hepworth. Editors. *Football, violence and social identity*. London: Routledge.
- Dunning, E., Murphy, P., & Williams, J. 1988. *The roots of football hooliganism*. London: Routledge.
- Elias, N. 1978. *The civilising process: The history of manners*. Oxford: Basil Blackwell.
- Harrington, J.A. 1968. *Soccer Hooliganism*. Bristol: John Wright.
- Kerr, J.H. 1994. *Understanding soccer hooliganism*. Buckingham, Philadelphia: Open University Press.
- Kerr, J.H. & de Kock, H. 2002. "Aggression, violence, and the death of a Dutch soccer hooligan: a reversal theory explanation". *Aggressive Behavior*, 28, 1-10.

- Reicher, S.D. 1987. "Crowd behaviour as social action". J.C. Turner, M.A. Hogg, P.J. Oakes, S.D. Reicher & M.S. Wetherell, *Rediscovering the social group: A self-categorization theory*. Oxford: Blackwell.
- Quinton, P.N., Bland, N. & Millar, J. 2000. *Police stops, Decision Making and Practice*. Police Research Series. London: Home Office, Policing and Reducing Crime Unit.
- Reicher, S.D. 1996. " 'The Battle of Westminster': Developing the social identity model of crowd behaviour in order to explain the initiation and development of collective conflict". *European Journal of Social Psychology*, 26, 115 -134.
- Stott, C.J. 2003. "Police expectations and the control of English soccer fans at 'Euro2000' ". *Policing: an international journal of police strategies and management*. 26, 640-655.
- Stott, C. & Adang, O.M.J. 2003a. "Understanding and managing risk at football matches with an international dimension". Εκθεση για την Αστυνομία Δημόσιας Ασφάλειας Πορτογαλίας, Σεπτέμβριος.
- Stott, C. & Adang, O.M.J. 2003b. "Crowd psychology and public order policing". Εργασία που παρουσιάστηκε στη συνδιάσκεψη της PSP, Instituto superior de ciências policiais e segurança interna, Λισσαβόνα (Πορτογαλία), 19 Δεκεμβρίου.
- Stott, C.J. & Reicher, S.D. 1998a. "Crowd action as inter-group process: Introducing the police perspective". *European Journal of Social Psychology*, 28, 509-529.
- Stott, C.J. & Reicher, S.D. 1998b. "How conflict escalates: The inter-group dynamics of collective football crowd 'violence' ". *Sociology*, 32, 353-377.
- Stott, C.J. & Drury, J. 1999. "The intergroup dynamics of empowerment: A social identity model". P. Bagguley & J. Hearn. Editors. *Transforming politics: Power and resistance*. Basingstoke, New York: Macmillan.
- Stott, C. & Drury, J. 2000. "Crowds, context and identity: Dynamic categorization processes in the 'poll tax riot' ". *Human Relations*, 53, 247-273.
- Stott, C.J., Hutchison, P. & Drury, J. 2001. "Hooligans abroad? Inter-group dynamics, social identity and participation in collective disorder at the 1998 World Cup Finals". *British Journal of Social Psychology*, 40, 359-384.
- Suttles, G. (1968). *The social order of the slum*. Chicago, IL: Chicago University Press.
- Tajfel, H. & Turner, J.C. 1979. "An integrative theory of intergroup conflict". W.G. Austin & S. Worchel. Editors. *The social psychology of intergroup relations*. Μόντερυ, Καλιφόρνια: Brooks Cole.
- Trivizas, E. 1980. "Offences and offenders in football crowd disorder." *British Journal of Criminology*, 20, 276-288.
- Turner, J.C., Hogg, M.A., Oakes, P.J., Reicher, S.D. & Wetherell, M.S. 1987. *Rediscovering the social group: A self-categorization theory*. Οξφόρδη: Blackwell

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Τμήμα της αστυνομίας στο Ηνωμένο Βασίλειο, που ασχολείται με τη συλλογή πληροφοριών για τους χούλιγκανς του ποδοσφαίρου.
2. Είναι όντως ενδιαφέρον να σημειώσουμε ότι στη διάρκεια της διοργάνωσης συνελήφθησαν περισσότεροι από 900 Άγγλοι οπαδοί, από τους οποίους απελάθηκαν περισσότεροι από 700, ενώ ένας μόνο οπαδός καταδικάστηκε τελικά για το αδίκημα του χουλιγκανισμού· για την καταδίκη αυτή έχει γίνει προσφυγή στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

